

АМЕРИЧКИ ИЗВЕШТАЈИ О ВЕРСКИМ СЛОБОДАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ: КОНТРААРГУМЕНТИ ИЗ СРПСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ*

(предавање на научној конференцији *Religion, Authority and the State: from Constantine to Secular and Beyond*, Београд, 21. јун 2013)

Александар Раковић**
Институт за новију
историју Србије, Београд

Апстракт: Рад приказује некомпатибилност и
приспирасност у извештајима о верским слободама у
Републици Србији које сваке године објављује
Стејтс депајртмент Сједињених Америчких
Држава.

Кључне речи: Република Србија, Сједињене
Америчке Државе, верске слободе.

Актом о међународној верској слободи који је у октобру 1998. усвојио Конгрес а потписао председник Бил Клинтон, Сједињене Америчке Државе су утврдиле промоцију верских права као једну од централних делатности спољне политике.¹

С тим у вези, америчке амбасаде су добиле задатак да, у земљама у којима делују, кроз разговоре са верским лидерима, владиним

---

* Рад је настао у оквиру пројекта „Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници“ (47027) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

** rakovic@gmail.com.

¹ Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs of the Georgetown University, *The International Religious Freedom Act: Ten Years Later*, <http://berkeleycenter.georgetown.edu/projects/the-international-religious-freedom-act-ten-years-later>.

званичницима, верским заједницама, новинарима, хуманитарним активистима, невладиним организацијама и представницима академске заједнице, утврде чињенице о верским слободама. Извештаји се потом шаљу Стејт департменту, који их предаје Конгресу на усвајање.²

Тема овог рада везана је за америчке извештаје о верским слободама у Републици Србији. Од једностраног албанског проглашења независности Косова и Метохије (2008) амерички извештаји одвојено се пишу за тај део Републике Србије. У овом раду контрааргументи америчким извештајима о верским слободама на Косову и Метохији уприличени су као и за сваки други део Републике Србије.

Као основа за навођење контрааргумената узет је амерички извештај о верским слободама у Републици Србији за 2011. јер је у нашој јавности био посебно негативно осликан. Ипак, подвлачим, и сваки други претходни извештај суштински се не разликује од овог. Примедбе и критике остале су углавном истоветне.

Говорим и из личног искуства, као бивши државни службеник Савезног министарства вера СР Југославије и Министарства вера Републике Србије који је имао прилику да размењује мишљење за званичницима америчке амбасаде у Београду. Сусретали смо се када су нам уручивани извештаји о верским слободама и у другим приликама. Разговоре смо водили у коректном тону, али нажалост морам да нагласим да наши аргументи углавном нису били прихваћени. Неке чињенице сасвим су игнорисане, неке су површно тумачене, а неке уопште нису уважене.

Навешћу сада најизричитеје примере грешака и непрецизности у америчким извештајима о верским слободама у Републици Србији.

1. У америчком извештају о верским слободама се тврди да су „Устав [Републике Србије] и остали закони и акти рестриктивни према верским слободама и да Влада [Републике Србије] у пракси углавном не поштује верске слободе“ и да се рестрикције односе на „испољавање вероисповедања“ (manifestation of belief).³

Када је реч о Уставу Републике Србије (2006), члан 43 „Слобода мисли, савести и вероисповести“ прописује: „Јемчи се слобода

---

² U. S. Department of State, *Overview and Acknowledgements, International Religious Freedom Report for 2011*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2011religiousfreedom/index.htm#wrapper>.

³ U. S. Department of State, *International Religious Freedom Report for 2011: Serbia*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?dliid=192859>.

мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према сопственом избору. Нико није дужан да се изјашњава о својим верским и другим уверењима. Свако је слободан да испољава своју веру или убеђење вероисповедања, обављањем верских обреда, похађањем верске службе или наставе, појединачно или у заједници с другом, као и да приватно или јавно изнесе своја верска уверења. Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити законом, само ако је то неопходно у демократском друштву, ради заштите живота и здравља људи, морала демократског друштва, слобода и права грађана зајемчених овим Уставом, јавне безбедности и јавног реда или ради спречавања изазивања или подстицања верске, националне или расне мржње. Родитељи и законски стараоци имају право да својој деци обезбеде верско и морално образовање у складу са својим уверењима“.

Дакле, рестрикције се могу односити само ако је реч о угрожавању других, а то је посебно наглашено и у Закону о црквама и верским заједницама Републике Србије (2006).

У том смислу се сада позивам на одлуку Европског суда за људска права из јануара 2013. да се „могу начинити извесне рестрикције [у верским слободама] уколико неко својим верским испољавањем посегне против права других“.⁴

Према томе, рестрикције које поставља Европска унија истоветне су рестрикцијама које поставља Република Србија. Других рестрикција верских слобода у Републици Србији нема.

Насупрот америчком мишљењу, оцена Министарства вера Републике Србије била је да међуверски склад у нашој земљи никада није био израженији него протеклих неколико година. Међурелигијски савет Министарства вера је формиран 2010. а поред министра проф. др Богољуба Шијаковића чинили су га поглавари и високодостојници традиционалних Цркава и верских заједница (Владика бачки проф. др Иринеј Буловић у име Српске Православне Цркве, надбискуп београдски монсињор Станислав Хочевар у име Римокатоличке цркве у Србији, реис-ул-улема Адем ефендија Зилкић у име Исламске заједнице Србије, рабин Исак Асиел у име Јеврејске заједнице у Србији) који су једногласно доносили саветодавне смернице државним органима Републике Србије.

---

⁴ European Court of Human Rights, *Right to manifest religion at work is protected but must be balanced against rights of others*, 15 January 2013, hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/003-4221189-5014359.

Био сам координатор Међурелигијског савета Министарства вера Републике Србије (2010–2012) и лично сам се уверио да на седницама овог тела није било неслагања, већ је насупрот томе постојала сагласност о свим важним темама које су се тичале верских питања у јавном, просветном, научном, државном, дипломатском прегалаштву наше земље.

Даље, Уставни суд Републике Србије је у јануару 2013. одбацио иницијативу за оцену уставности Закона о црквама и верским заједницама. Предлагачи иницијативе су износили аргументацију која се делом преклапала са примедбама које су изнете у америчким извештајима о верским слободама у Републици Србији.

2. Из године у годину се у америчким извештајима понавља да је Грчкој Православној Цркви и Руској Православној Цркви, које нису уписане у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије, дозвољено слободно деловање.

Нити Васељенска Патријаршија нити Грчка Архиепископија, нити било која друга аутокефална или аутономна Грчка Православна Црква делује у Републици Србији. Нити су икада тражили упис у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије нити било какву другу дозволу за рад.⁵ Дакле, ова тврдња америчких званичника потпуно је погрешна и нема никакво упориште у чињеницама.

Када је реч о Подворју Руске Православне Цркве у Београду оно наставља континуитет Руске Православне Заграничне Цркве чија је јерархија 1921. установљена у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Тадашње југословенске власти и Српска Православна Црква прихватили су организацију Руске Православне Заграничне Цркве на нашем тлу како би се избеглом руском епископату, свештенству, монаштву и народу омогућио духовни живот након сламања Царске Русије. Руска Православна Загранична Црква а стављена је под покровитељство Српске Православне Цркве.⁶

По ослобађању југословенске престонице (20. октобар 1944) руски православци су, уз сагласност југословенских комунистичких власти, од новембра 1944. наставили рад под заштитом Српске Православне Цркве.⁷ Храм Свете Тројице на Ташмајдану (Руска

⁵ Према личном увиду у архивску грађу Министарства вера Републике Србије.

⁶ Мирослав Јовановић, „Руска православна загранична црква у Југославији током двадесетих и тридесетих година 20. века“, *Српска теологија у двадесетом веку*, 3, Београд 2008, 164, 167–168.

⁷ Радмила Радић, *Држава и верске заједнице 1945–1970*, 1, Београд 2002, 246–247.

црква) од 1946. има статус Подворја Московске Патријаршије односно Руске Православне Цркве.⁸

Дакле, у Краљевини СХС/Југославији, у социјалистичкој Југославији и у постсоцијалистичком периоду СР Југославије и Републике Србије, јерархија и/или свештенство Руске Православне Цркве на тлу наше земље делује с благословом Српске Православне Цркве и под њеним сводом.

Амерички извештаји ове чињенице превиђају или их уопште не познају што доводи у питање компетенцију и објективност писаца извештаја.

3. Из године у годину се у америчким извештајима понавља да Влада Републике Србије не дозвољава регистрацију Македонској православној цркви и „Црногорској православној цркви“.

Македонска православна црква никада од Владе Републике Србије није затражила упис у Регистар цркава и верских заједница нити било какву другу дозволу да делује у нашој земљи.⁹ И ова тврдња америчких званичника потпуно је погрешна и нема никакво упориште у чињеницама.

Када је реч о „Црногорској православној цркви“, постоји низ разлога због којих ова парацрквена организација без јерархије не може да буде уписана у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије и зашто је Министарство вера одбило њихов захтев за регистрацију. Треба посебно подвући: самозвани поглавар тзв. „Црногорске православне цркве“ Мираш Дедеић, бивши свештеник Васељенске Патријаршије, је одлуком Васељенског Патријарха Вартоломеја и Светог Архијерејског Синода Васељенске Патријаршије (1997) због канонских престапа које је починио као „грчки клирик“ кажњен најстрожом казном односно лишењем свештеничког чина. Одлуку Васељенске Патријаршије прихватиле су и потврдиле све канонске аутокефалне и аутономне Православне Цркве у свету.¹⁰

У неким ранијим америчким извештајима о верским слободама у СР Југославији стајало је да је тзв „Црногорска православна црква“ заправо „шизматичка за званично православље“, али није било речи због чега односно каква је природа деловања ове

---

⁸ Руски дом у Београду, „Црква Свете Тројице“, <http://www.ruskidom.rs/sr/crkva-svete-trojice-u-beogradu>.

⁹ Према личном увиду у архивску грађу Министарства вера Републике Србије.

¹⁰ Будимир Алексић, *Црвено-црна јора*, Никшић 2002, 161.

антицрквене организације у Црној Гори или другде на простору бивше Југославије.¹¹

Амерички званичници се нису удубљивали у ову тему, превиђали су или игнорисали чињенице, што доводи у питање намере или компетенције писаца ових извештаја.

4. Последњих година се у америчким извештајима о верским слободама у Републици Србији износи као примедба да постоји „проблем“ у деловању Румунске Православне Цркве ван српског Баната.

Правилник о садржини и начину вођења Регистра цркава и верских заједница Републике Србије (2006), донет по усвајању Закона о црквама и верским заједницама, предвидео је могућност уписа епархије Румунске Православне Цркве у српском Банату када се за то обезбеди сагласност Српске Православне Цркве.

Пошто је Српска Православна Црква дала сагласност за упис Епархије Дакија феликс Румунске Православне Цркве на територији српског Баната, Министарство вера Републике Србије извршило је 2009. упис ове епархије у Регистар цркава и верских заједница и то у статусу традиционалне Цркве у Републици Србији.¹²

Упркос доброј вољи Српске Православне Цркве, Епархија Дакија феликс неканонски је проширила деловање на простор Тимочке Крајине (јужно од реке Дунав) и тиме је прекршила договор са Српском Православном Црквом.

Државни органи Републике Србије не само да не прихватају већ и осуђују кршење овог договора. Циљ Румунске Православне Цркве је да влашком становништву у Тимочној Крајини наметне румунски идентитет, оспори самобитност и лингвистичку посебност и замени ћирилицу латиницом.

С друге стране, Српска Православна Црква је у Тимочној Крајини дозволила верске службе на влашком језику.

Истоветне проблеме са неканонским деловањем Румунске Православне Цркве имају Руска Православна Црква на простору Молдавије,¹³

---

¹¹ U. S. Department of State, *International Religious Freedom Report for 2003, Serbia–Montenegro*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2003/27248.htm>.

¹² Aleksandar Raković, „Improvement of Religious Tolerance in the Republic of Serbia (2008–2009)“, Statement at the OSCE Human Dimension Implementation Meeting, Warsaw, 28 September – 9 October 2009.

¹³ Lavinia Stan, Lucian Turcescu, „Church-State Conflict in the Republic of Moldova: The Bessarabian Metropolitanate“, originally published in *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 36, no. 4 (December 2003), pp. 443–465, http://www.academia.edu/183570/Church-State_Conflict_in_the_Republic_of_Moldova_The_Bessarabian_Metropolitanate.

Бугарска Православна Црква у јужној Добруци¹⁴ а Јерусалимска Патријаршија је на две године (мај 2011 – фебруар 2013) прекинула односе са Румунском Православном Црквом.¹⁵

Амерички званичници се нису удубљивали ни у ову тему, ни шири ни ужи контекст као да им нису познати, опет су превиђали или игнорисали чињенице што још једном доводи у питање намере или компетенције писаца ових извештаја.

5. У америчким извештајима о верским слободама за период од јула до децембра 2010. нема речи о нападу следбеника Муамера Зукорлића на жандармерију и полицију Републике Србије.¹⁶

Заиста је невероватно да амерички извештај о верској слободи за период од јула до децембра 2010. прећуткује да је више хиљада следбеника Муамера Зукорлића, главног муфтије Исламске заједнице Санџака, 4. септембра 2010. у Новом Пазару напало жандармерију и полицију Републике Србије.¹⁷

Оваква врста селективности писаца америчког извештаја је непрофесионална и тенденциозна.

6. Амерички извештаји о верским слободама описују мартовске догађаје 2004. на Косову и Метохији као „нереди“.¹⁸

Чудно је што амерички извештаји о верским слободама тумаче да су догађаји од 17–19. марта 2004. били „нереди“ (riots) а не погром над српским и другим неалбанским живљем. Заправо, писци извештаја као да не познају разлику између појмова *riot* и *pogrom*. Под „погромом“ се подразумева колективни напад већинске групе на мањинску групу, док се под „нередима“ мисли на сукоб две подједнако снажне групе.

Тада је око 50.000 Албанаца организовано, на више локација где је живело неколико хиљада Срба, напало српску заједницу на

---

¹⁴ Спор Румуније и Бугарске, *Радио-шелевизија Србије*, 22. март 2012, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/1068164/Spor+Rumunije+i+Bugarске.html>.

¹⁵ „Reconciliation between the Patriarchate of Jerusalem and the Romanian Patriarchate“, *The Orthodox Church Info*, 23 February 2013, <http://theorthodoxchurch.info/blog/news/2013/02/reconciliation-between-the-patriarchate-of-jerusalem-and-the-romanian-patriarchate>.

¹⁶ U. S. Department of State, *July–December 2010 Report on International Religious Freedom*, <http://www.state.gov/documents/organization/171719.pdf>.

¹⁷ „Муфтијини блокирали Пазар“, *Вечерње новости*, 5. септембар 2010.

¹⁸ U. S. Department of State, *2005 Report on International Religious Freedom*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2005/51578.htm>.

Косову и Метохији. Убијено је неколико десетина људи, рањено више стотина, протерано преко 4.000 Срба, уништено је преко 800 српских кућа, а 35 православних цркава и споменика уништено, оштећено или оскрнављено.¹⁹

Реч је, дакле, о погрому над српским народом. У српским извештајима мартовски догађаји 2004. на Косову и Метохији описују се као „погром“, но амерички извештаји о верским слободама избегавају да то да помену.

Сличних примера има још. Не односе се само на Републику Србију, већ и на Републику Српску и Српску Православну Цркву на простору бивше Југославије.

*

Кроз америчке извештаје о верским слободама у Републици Србији уочава се да су Срби приказани као народ који не поштује верске слободе и да се увек налазе с неким у спору или сукобу. Међутим, квазиаргументација писаца америчких извештаја о верским слободама лако је оспорива. Можемо само да дебатујемо да ли је у америчким извештајима реч о лошим намерама или површном приступу проблему. Објективности свакако нема.

Извори и литература

Архивска грађа Министарства вера Републике Србије.

Закон о црквама и верским заједницама Републике Србије (2006).

Правилник о садржини и начину вођења Регистра цркава и верских заједница Републике Србије (2006).

Маршовски погром на Косову и Метохији (17–19. март 2004), Београд 2004.

Алексић, Б. (2002), *Црвено-црна јора*, Никшић.

Јовановић, М. (2008), „Руска православна загранична црква у Југославији током двадесетих и тридесетих година 20. века“, *Српска теологија у двадесетом веку*, 3, Београд.

„Муфтијини блокирали Пазар“, *Вечерње новости*, 5. септембар 2010.

Радић, Р. (2002), *Држава и верске заједнице 1945–1970*, 1, Београд.

Руски дом у Београду, „Црква Свете Тројице“, <http://www.ruskidom.rs/sr/crkva-svete-trojice-u-beogradu/>, приступљено 14. 5. 2013. г.

---

¹⁹ *Маршовски погром на Косову и Метохији (17–19. март 2004)*, Београд 2004, 8.

Спор Румуније и Бугарске, *Радио-телевизија Србије*, 22. март 2012, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/1068164/Spor+Rumunije+i+Bugarске.html>, приступљено 11. 5. 2013. г.

Устав Републике Србије (2006).

Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs of the Georgetown University, *The International Religious Freedom Act: Ten Years Later*, <http://berkeleycenter.georgetown.edu/projects/the-international-religious-freedom-act-ten-years-later>, приступљено 13. 5. 2013. г.

European Court of Human Rights, *Right to manifest religion at work is protected but must be balanced against rights of others*, 15 January 2013, hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/003-4221189-5014359, приступљено 11. 5. 2013. г.

Raković, A. (2009), „Improvement of Religious Tolerance in the Republic of Serbia (2008–2009)“, Statement at the OSCE Human Dimension Implementation Meeting, Warsaw, 28 September – 9 October 2009.

„Reconciliation between the Patriarchate of Jerusalem and the Romanian Patriarchate“, *The Orthodox Church Info*, 23 February 2013, <http://theorthodoxchurch.info/blog/news/2013/02/reconciliation-between-the-patriarchate-of-jerusalem-and-the-romanian-patriarchate>, приступљено 13. 5. 2013. г.

Stan, L., Turcescu, L. (2003), „Church-State Conflict in the Republic of Moldova: The Bessarabian Metropolitanate“, originally published in *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 36, no. 4 (December 2003), pp. 443–465, http://www.academia.edu/183570/Church-State_Conflict_in_the_Republic_of_Moldova_The_Bessarabian_Metropolitanate, приступљено 11. 5. 2013. г.

U. S. Department of State, *International Religious Freedom Report for 2003: Serbia–Montenegro*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2003/27248.htm>, приступљено 13. 5. 2013. г.

U. S. Department of State, *2005 Report on International Religious Freedom: Serbia–Montenegro*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2005/51578.htm>, приступљено 13. 5. 2013. г.

U. S. Department of State, *July–December 2010 Report on International Religious Freedom*, <http://www.state.gov/documents/organization/171719.pdf>, приступљено 11. 5. 2013. г.

U. S. Department of State, *International Religious Freedom Report for 2011: Serbia*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?dclid=192859>, приступљено 13. 5. 2013. г.

U. S. Department of State, *Overview and Acknowledgements, International Religious Freedom Report for 2011*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2011religiousfreedom/index.htm#wrapper>, приступљено 14. 5. 2013. г.

Примљено: 17. 2. 2014.
Одобрено: 21. 3. 2014.

U. S. RELIGIOUS FREEDOM REPORTS ON SERBIA: COUNTER-ARGUMENTS FROM A SERBIAN PERSPECTIVE

Aleksandar Raković

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

Summary: *The paper shows incompetence and partiality in the U. S. Department of State annual International Freedom Reports on the Republic of Serbia.*

Key words: *Republic of Serbia, United States of America, religious freedoms.*